

GAZDASÁGPOLITIKAI DÖNTÉSEK ÉS AZ INFLÁCIÓ HATÁSA A MUNKAERŐPIAC – KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A KÖZIGAZGATÁS – HELYZETÉRE

THE EFFECT OF ECONOMIC POLICY DECISIONS AND INFLATION ON THE SITUATION OF THE LABOR MARKET - WITH PARTICULAR REGARD TO PUBLIC ADMINISTRATION

Varga Alexandra Ildikó ¹

¹ Controlling Tanszék, Gazdaságtudományi Kar, Debreceni Egyetem, Magyarország

Kulcsszavak:

gazdaságpolitika
válságmenedzsment
infláció
munkaerőpiac
közigazgatás

Keywords:

economic policy
crisis management
inflation
labor market
public administration

Összefoglalás

Napjainkban hazánkat aktív monetáris és fiskális politikai döntések jellemzik, azonban a koronavírus, valamint az orosz-ukrán háború okozta válság és annak inflációs következményei ellentétes irányba terelnék a gazdaságpolitikai döntéseket, ami hosszútávon fenntarthatatlan. Tanulmányomban a fiskális és a monetáris politika közötti kapcsolatot, valamint a gazdasági válsághelyzet munkaügyi hatását vizsgáltam a makrogazdasági adatok, a Magyar Nemzeti Bank, valamint az Európai Unió előrejelzései alapján. A gazdaságpolitikában 2010 után jelentős előrelépés történt, aminek köszönhetően fiskális egyensúly volt és a monetáris politika biztosította az árstabilitást, a munkaerőpiaci helyzet az elmúlt években fokozatosan javuló tendenciát mutatott. A két gazdaságpolitikai részterület között 2013 után megvalósult független, de konstruktív összhang hazánk makrogazdasági folyamatainak tartós javulását eredményezte. A kialakult válsághelyzet azonban gyors reakciót igényelt, amely alapjaiban változtatta meg a rövidtávú gazdaságpolitikai célokat. A magyar gazdaság a monetáris és fiskális politika összhangjának köszönhetően a pandémiás időszakban is jól teljesített az Európai Unió átlaghoz mérten. A koronavírus és a háború okozta veszélyhelyzetben a gazdaságpolitika nehéz helyzetbe került, a válságból való kilábalás gazdaságélénkítést indokol, míg az inflációs nehézségek megfékezésére monetáris szigorításra van szükség. A 2023-ra vonatkozó inflációs várakozások fenntartják és fokozzák a kialakult helyzetet, amelynek megoldásához munkáltatói és munkavállalói oldalon konstruktív együttműködésre, valamint megfelelően kidolgozott gazdaságpolitikai döntésekre van szükség.

Abstract

Nowadays, our country is characterized by active monetary and fiscal political decisions, however, the crisis caused by the coronavirus and the Russian-Ukrainian war and its inflationary

consequences would lead the economic policy decisions in the opposite direction, which is unsustainable in the long term. In my study, I examined the relationship between fiscal and monetary policy and the labor impact of the economic crisis based on macroeconomic data, the Hungarian National Bank, and European Union forecasts. Significant progress was made in economic policy after 2010, thanks to which there was a fiscal balance and monetary policy ensured price stability, the labor market situation showed a gradually improving trend in recent years. The independent but constructive harmony between the two economic policy sub-areas after 2013 resulted in a permanent improvement of the macroeconomic processes of our country. However, the emerging crisis situation required a quick reaction, which fundamentally changed the short-term economic policy goals. Thanks to the consistency of monetary and fiscal policy, the Hungarian economy performed well even in the pandemic period compared to the European Union average. In the emergency situation caused by the coronavirus and the war, economic policy has found itself in a difficult situation, recovery from the crisis justifies economic recovery, while monetary tightening is needed to curb inflationary difficulties. Inflation expectations for 2023 maintain and intensify the existing situation, the solution of which requires constructive cooperation on the part of employers and employees, as well as properly developed economic policy decisions.

1. Bevezetés

A gazdaságpolitikai célok megvalósításának két fő eszköze, a monetáris és a fiskális politika egymáshoz viszonyított helyzete jelentősen befolyásolja annak eredményességét. A 2008-as gazdasági világválságot követően hatékony gazdaságpolitikai döntéseknek köszönhetően Magyarország gazdasága dinamikus fejlődésnek indult. A gazdaságpolitikában 2010 után jelentős előrelépés történt, aminek köszönhetően fiskális egyensúly volt és a monetáris politika biztosította az árstabilitást és a munkaerőpiaci helyzet is javuló tendenciát mutatott. Ezt a dinamikát törte meg a 2019-ben kitört koronavírus, majd 2022-ben az orosz-ukrán konfliktus, amely alapjaiban alakította át a rövidtávú gazdaságpolitikai célokat.

A téma aktualitását adja, hogy a gazdaságpolitikai döntések alapjaiban határozzák meg egy ország fejlődését vagy válságállóságát és ebben a megváltozott környezetben az országok eltérő stratégiát választhatnak. Van, ahol a monetáris eszközökre támaszkodva próbálják elkerülni a recessziót, míg más országok aktív fiskális politikával támogatják a beruházásokat és a munkahelyteremtéseket.

Munkám során áttekintem a gazdaságpolitika egyes részeinek céljait és eszközeit, valamint annak egymáshoz viszonyított helyzetének lehetőségeit és következményeit. Megvizsgálom továbbá, hogy a válsághelyzet hogyan alakította át Magyarország fiskális és monetáris politikáját, valamint ezek a döntések hogyan hatottak a hazai munkaerőpiaci helyzetre – különös tekintettel a közigazgatás területén. A jelenlegi gazdasági helyzet értékelése során kitérek a válság okozta inflációs következményekre, valamint a megoldására tett gazdaságpolitikai lépésekre, továbbá arra, hogy milyen hatással volt és van jelenleg is a munkaerőpiac szereplőire.

2. Gazdaságpolitikai célok és eszközök

Annak érdekében, hogy a magyarországi gazdaságpolitikai eszközöket megvizsgáljuk, fontos tisztázni a gazdaságpolitika jelentését, amely nem más, mint az állam azon intézkedéseinek összessége, amelyek célja valamilyen makrogazdasági célkitűzés elérése vagy biztosítása [5].

Ilyen cél lehet többek között:

- gazdasági növekedés
- alacsony infláció
- munkanélküliség csökkentése
- stabil fizetési mérleg biztosítása

A gazdaságpolitikai célkitűzések csoportosíthatóak azok időtávja szerint. Hosszú távon a cél mindig az ország gazdasági növekedésének biztosítása, míg rövidtávon a gazdasági ingadozások mérséklése. A hosszú távú célok, azaz a gazdasági növekedés elérésének jellemző eszközei a közoktatás fejlesztése, a megtakarítások és a beruházások ösztönzése, valamint a K+F tevékenységek támogatása. Fontos azonban megjegyezni, hogy napjainkig sincs egyetértés arra vonatkozóan, hogy

társadalmi szempontokból a gazdasági növekedés valóban pozitívként értelmezhető-e. A globalizáció következtében egyre inkább előtérbe kerül a fenntartható fejlődés, mint célkitűzés, hiszen a természeti, környezeti korlátok és hatások jelentős veszélyt jelentenek a fejlődés tekintetében. A rövid távú célok, azaz a gazdasági teljesítmény ingadozásainak csökkentése érdekében folytatott gazdaságpolitikát stabilizációs politikának nevezzük [22].

A stabilizációs politika célja nem teljesen magától értetődő. A stabil, ingadozásoktól mentes működés iránti igényt azonban a mikroökonómiai elméletek támasztják alá. A stabilizációs politika eszközei a termékek és szolgáltatások összesített keresletét, azaz az aggregált keresletet befolyásolják, amelynek eszközei a fiskális és a monetáris politika.

2.1. Költségvetési vagy fiskális politika

A fiskális politikát az állam gyakorolja, amelynek keretében az államháztartási bevételek és kiadások szabályozására vonatkozóan döntenek. A költségvetési politikát az állam gyakorolja, azaz a döntéseket a kormány, a parlament, a települések önkormányzatai és a társadalombiztosítási alapok kezelői hozzák meg. A költségvetési politikai döntések az aggregált árupiaci keresletre vannak hatással. Ide tartoznak az államadósság tervezésére és kezelésére vonatkozó döntések, az adóztatás vagy az állami transzferek. A fiskális gazdaságpolitika a rövid távú célok menedzselésére szolgál, tehát alapvető célja a gazdasági ciklikusság stabilizálása. További célok – a kialakult gazdasági helyzetkép függvényében – a munkanélküliségi ráta kezelése, illetve a válság okozta kereslet pótlása [21].

A fiskális politika eszközei lehetnek:

- Recesszióban: adócsökkentés, állami beruházások
- Fellendülés esetén: adóemelés, transzferek csökkentése
- Más csoportosításban léteznek automatikus szabályozó, valamint diszkrecionális eszközök

2.2. Monetáris politika

A monetáris politikát az ország jegybankja, Magyarországon a Magyar Nemzeti Bank gyakorolja. Az ide tartozó döntések célja a hazai pénzmennyiség és a gazdaságban érvényesülő kamatláb szabályozása. Egy ország gazdaságpolitikájának szempontjából fontos, hogy milyen a központi bankjának és a kormányának az alá-fölérendeltségi viszonya, azaz mennyire hozhat önálló, független döntéseket. A monetáris politikai döntések a forgalomban lévő pénzmennyiségek szabályozásán keresztül - azon belül is a kamatkondíciókkal - a pénzpiacot befolyásolják.

Az intézkedések két típusát különböztetjük meg:

- expanzív monetáris politika: növelik a forgalomban lévő pénz mennyiségét
- restriktív monetáris politika: csökkentik a forgalomban lévő pénz mennyiségét

A monetáris politika hagyományos eszközei:

1. Kötelező jegybanki tartalékráta

Meghatározza, hogy a kereskedelmi bankoknak a náluk lévő pénz mekkora hányadát kötelesek a jegybanknál tartani. Növelése esetén csökken a kereskedelmi bankok pénzteremtési képessége, ezáltal közvetett módon a forgalomban lévő pénz mennyisége is. A tartalékráta csökkentése esetén ez ellentétes irányban valósul meg, tehát nő a forgalomban lévő pénz mennyisége. Fontos azonban, hogy ez egy indirekt eszköz, így a hatása függ a kereskedelmi bankoktól is.

2. Rendelkezésre állás:

Jelenleg a legtöbb jegybank gyakorlatában az egynapos (overnight) hitel (aktív oldali) és betéti (passzív oldali) rendelkezésre állás a leggyakoribb formája, mely mennyiségi korlátozás nélkül elérhető a hitelintézetek számára. Az MNB által nyújtott hitel oldali rendelkezésre állás igénybevételének egyetlen „természetes” korlátja a hitelintézetek portfóliójában lévő értékpapír-állomány, amely a hitel biztosítékául felajánlott fedezetek mennyiségét korlátozhatja.

3. Nyílt piaci műveletek

A nyílt piaci műveletek a jegybank által lebonyolított értékpapír tranzakciókat jelentik, amellyel a jegybank közvetlenül növeli a forgalomban lévő pénz mennyiségére hat. Direkt és dinamikus eszköz, hiszen akár napon belül is végezhetőek ellenkező irányú műveletek. Korlátja, hogy a jegybank számára rendelkezésre álló pénz és értékpapír mennyiség sem korlátlan. A jegybankok

kezdetben jellemzően kereskedelmi bankok által elfogadott váltók rediszkontálása formájában, később a hitelek refinanszírozásával juttatták a bankokat jegybanki likviditáshoz. Ma számos jegybanki eszközt nyílt piaci műveletnek tekinthetünk: a fedezett hitelnyújtást vagy repoügyleteket (visszavásárlási megállapodást), a végleges (outight) értékpapír-vásárlást és -eladást, a jegybanki kibocsátású hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok értékesítését.

A makroökonómia egyik fő kérdése, hogy a fiskális és monetáris politika hogyan hat a gazdaságra, képes-e elérni a kitűzött célokat és hogy melyik a hatásosabb. A sikeres stabilizációs politika alapelve, hogy a gazdasági helyzettel ellentétes irányban kell cselekedni. Recesszió idején a fiskális és monetáris politikai döntésekkel (pl. adócsökkenés, kamatláb csökkentés, beruházás ösztönzés) élénkíteni kell a gazdaságot, míg fellendülés idején az intézkedéseknek visszafogó szerepet kell betölteniük.

2.3. A fiskális és a monetáris politika közötti kapcsolat

A gazdaságpolitika két meghatározó tényezőjének, a fiskális és a monetáris politikának nem csak önállóan van nagy jelentősége, de a két eszköz egymáshoz való viszonya is meghatározó lehet a gazdaságpolitika sikeressége szempontjából. A köztük fennálló viszonyt Eric Leeper vizsgálta, aki 1991-ben kidolgozta a fiskális dominancia elméletét. Leeper arra kereste a választ, hogy a szigorú, illetve laza fiskális politika milyen monetáris politikát tesz szükségessé és lehetővé, illetve mi történik, ha a két szereplő nem összeillő stratégiát folytat [12].

1. Monetáris dominancia

Monetáris dominanciáról akkor beszélünk, ha a monetáris politika aktív, a fiskális pedig passzív. A jegybank szigorúan csak az inflációs célját követi, így a fiskális politikának nincsen más választása, minthogy passzív maradjon, máskülönben felborulna a költségvetés hosszú távú fenntarthatósága. Leeper ezt a gazdaságpolitikai mixet tartja alapesetnek, ami stabil együttműködési lehetőséget biztosít a két fő gazdaságpolitikai ág között [20].

2. Fiskális dominancia

Fiskális dominanciának nevezzük azt a gazdaságpolitikai kombinációt, mikor a fiskális politika aktív, a monetáris politika pedig passzív. A fiskális politika tehát túlzottan magas, hosszú távon nem fenntartható hiányt enged meg. Annak érdekében, hogy a konszolidált államháztartás hosszú távú költségvetési egyensúlya mégis fennmaradjon, a modell szerint arra van szükség, hogy a jegybank adja fel inflációs célját és rövid távon engedje a magasabb infláció kialakulását [20].

Felmerül a kérdés, hogy mi történik akkor, ha a monetáris és a fiskális politika egyszerre aktív vagy passzív. Az eredeti modell alapján, a monetáris és fiskális politika aktivitásának vagy passzivitásának egyidejűsége esetén nem létezhet egyensúlyi állapot. A stabilitás biztosítása érdekében tehát a két eszköznek tisztában kell lenni a másik stratégiájával és ehhez igazodó gyakorlatot kell kialakítania.

3. A fiskális és a monetáris politika viszonya Magyarországon

Ahogy az már az előző fejezetekben kifejtettem, a fiskális politikát az állam gyakorolja, míg a monetáris politika Magyarországon a Magyar Nemzeti Bank feladata. A továbbiakban azt vizsgálom, hogy milyen fiskális és monetáris politikát alkalmaznak ma hazánkban, mi volt jellemző az elmúlt két évtizedben és ezzel párhuzamosan hogyan alakult a munkaerőpiaci helyzet. Munkám fókuszában az áll, hogy a gazdaságpolitikai döntések hogyan változtak az elmúlt években a koronavírus, valamint a háborús helyzet hatására és ez hogyan hatott a munkaerőpiacra – azon belül is különös tekintettel a közigazgatásra. Az MNB, a Parlament és a Pénzügyminisztérium jelentései alapján feltárom, hogy a COVID-19 helyzetben felerősödött szempontok – mint az emberi élet védelme és a gazdaság újraindítása – milyen intézkedéseket tettek szükségességé.

3.1. Magyar gazdaságpolitika az ezredfordulótól a koronavírus megjelenéséig

Lentner Csaba 2014-ben mélyrehatóan elemezte a Magyar Nemzeti Bank tevékenységét és felhívta a figyelmet arra, hogy az óvatos, de megfelelő monetáris döntések jelentősen befolyásolhatják a gazdasági növekedést, a pénzügyi egyensúlyt és az alkalmazkodást a nemzetközi követelményekhez [13]. Az MNB a monetáris politikáját az inflációs célok megvalósulását szem előtt tartva alakítja ki és a kormánnyal közösen kitűzött célok elérésére törekszik. Az MNB által kitűzött,

középtávú inflációs cél értéke 2015. márciusa óta $3\% \pm 1$ százalékpont [19]. A dezinfláció időszakában az inflációs célokat évente tűzték ki. Míg 2000-ben közel 10% volt az infláció, az évek során a gazdaságpolitikai döntések sikeresen mérsékelni tudták, amely lehetőséget biztosított arra, hogy a fiskális és monetáris célkitűzésekben hosszabb időtávon az árstabilitásnak megfelelő szinten rögzítse az inflációs célt [1].

Az árstabilitás feltételei akkor adóttak, ha a gazdasági szereplők hosszabb távon előretételezve biztonsággal számíthatnak arra, hogy az infláció alacsony és stabil marad. Az árstabilitás közgazdasági fogalom, amely az árak változatlanosságát vagy lassú ütemű növekedését jelenti, így tehát nem egyenértékű azzal, hogy nincs infláció. A defláció a gazdaság működése szempontjából jelentős kockázatot hordoz. Az árak tartós csökkenése, azaz a defláció könnyen vezethet úgynevezett deflációs spirál kialakulásához, ugyanis a fogyasztók jelentős hányada ilyenkor elhalasztja fogyasztási döntéseiket, bízva abban, hogy később még alacsonyabb áron juthatnak hozzá ugyanahhoz a termékhez vagy szolgáltatáshoz.

Míg Magyarországon a 3 százalékos körüli inflációs szint tekinthető elfogadhatónak, addig 2021. júliusa óta az eurozónában az árstabilitást középtávon 2 százalékos inflációs rátaként határozták meg [6]. A 3 százalékos magyar inflációs cél némileg magasabb ennél, az eltérés a magyar gazdaság reálgazdasági felzárkózását kísérő – főként a nemzetközi összehasonlításban viszonylag olcsó szolgáltatások gyorsabb áremelkedéséből adódó – árszint felzárkóztatása miatt indokolt.

A Magyar Nemzeti Bank elnöke 2013 március 4-től Dr. Matolcsy György. Az új vezető hivatalba lépését követően jelentős változás vette kezdetét a monetáris politikában, amely megreformálta Magyarország fiskális és monetáris politikája közötti együttműködést is. Ettől kezdve a Magyar Nemzeti Bank irányadó eszköze mellett újszerű megoldásokkal igyekezett megvalósítani az árstabilitásra vonatkozó célkitűzéseit és ellátni a törvény által meghatározott feladatait. A monetáris célokon túl, azok veszélyeztetése nélkül támogatta monetáris eszközökkel a Kormány fiskális politikáját. Prudens költségvetési politika mellett ez a gazdaságpolitikai eszközök olyan összhangja, amely kedvező egyensúlyi kimenetelhez, mindkét gazdaságpolitikai ág céljainak eléréséhez vezet.

Az ezredfordulót követően, a megújult fiskális politikának köszönhetően 2013-ban Magyarország kikerült az Európai Unió túlzottdeficit-eljárásából. Monetáris viszonylatban 2013 óta a jegybank tevékenységének több aspektusa is kedvezően hatott a gazdaságpolitikára. A Magyar Nemzeti Bank több intézkedésének is a célja a gazdaság fűtése, a növekedés ösztönzése. Ilyen intézkedések voltak a kamatsökkentési ciklusok, a Növekedési Hitelprogram (NHP), az Önfelfinanszírozási program, az aktív együttműködés a lakossági devizahitelek forintosításában, és a Növekedéstámogató Program (NTP). A monetáris lazítás következtében a jegybanki alapkamat az ezredfordulót követően csökkenő tendenciát mutat, míg 2013 után kizárólag csökkenés volt tapasztalható [8].

3.2. Változások a koronavírus és a háborús helyzet hatására

A koronavírus hazánkban először 2020 márciusában jelent meg, amely alapjaiban változtatta meg a korábbi költségvetési célokat. A kormány intézkedéseinek középpontjába az emberi élet és egészség védelme került. A járvány megfékezése érdekében számos korlátozó intézkedés került bevezetésre és a bezárások következtében ugrásszerűen nőtt a munkanélküliség. A pandémia okozta válságból történő kilábaláshoz, a negatív gazdasági és társadalmi hatások tompítása érdekében a kormány gazdaságélénkítő fiskális politikai döntéseket hozott. Növelte és ösztönözte a beruházásokat, ezáltal a rövidtávú célok háttérbe szorították a korábban követett hosszú távú gazdaságpolitikai célokat. A magyar gazdaság teljesítménye az ezredfordulótól a koronavírus megjelenéséig stabil, növekvő tendenciát mutatott, azonban a járvány jelentős gazdasági visszaesést okozott. A vírus okozta válsághelyzet kezelésére a Kormány létrehozta a Járvány Elleni Védekezési Alapot és a Gazdaságvédelmi Alapot. Az intézkedések eredményeképpen a beruházási ráta kismértékű javulást mutatott [2]. A Gazdaságvédelmi Alap elnevezése 2021-től Gazdaságújraindítási Alapra (GÚA) változott. A Gazdaságvédelmi Alap, majd Gazdaságújraindítási alap előirányzat felhasználása 2020-ban 4 030,7 Mrd Ft, 2021-ben 3 346,3 Mrd Ft volt [3].

A válságkezelés következtében az államháztartás központi alrendszerének hiánya jelentősen megnőtt. Az aktív fiskális politika okozta bevétel kieséseket, illetve megnövekedett kiadásokat nem tudták belső átcsoportosításokkal pótolni, amelynek következtében a 2020. éves költségvetésben az államháztartás központi alrendszere 5 311,3 Mrd Ft összegű hiánnyal zárult, amely a tárgyévi GDP

11,1%-a. A Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló törvény szerinti államadósság értéke 2020. december 31-én a GDP 77,2%-át tette ki, amely 2019-hez képest 13 százalékos növekedést jelentett. Az Alaptörvényben és a Stabilitási törvényben foglalt szabályok szerint a GDP reálértékének csökkenése esetén az államadósság-mutató csökkentésének kötelezettsége 2020-ban nem állt fenn. Ez mozgásteret adott a gazdaság ellenálló-képességét erősítő költségvetési politika megvalósításához [2]. Az államadósság hiánya 2021-ben 5101,6 Mrd Ft [14], míg 2022-ben 4753,4 Mrd Ft volt [15].

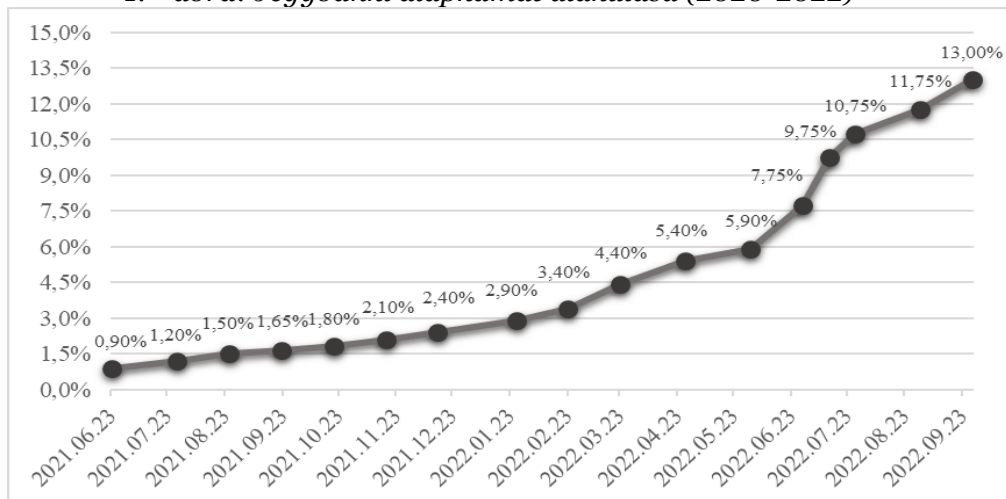
Az adó- és járulékbévetel-kiesést mérsékelte a járvány miatti többletkiadások részbeni finanszírozása céljából bevezetett kiskereskedelmi különadó, valamint a hitelintézetekre kivetett járványügyi különadó. Az uniós források sem a terv szerint áramlottak be az országba, sőt mindmáig vannak kérdéses területek. Így tehát azon beruházások esetében, amelyek ennek ellenére is megvalósultak, de az uniós források még nem érkeztek meg hozzá, azok megelőlegezése is a hazai költségvetésből történt meg, amely szintén növelő tényezőként hatottak a költségvetési hiányra és az államadósságra.

Összefoglalásként azt emelhetjük ki, hogy bár a fiskális és monetáris politika összhangja 2013 óta jelen van Magyarországon, azonban a koronavírus-járvány okozta válság idején az állami szerepvállalás a kieső munkahelyek pótlását, a korlátozások következtében hátrányos helyzetbe kerülő vállalkozások megsegítését, valamint a beruházások ösztönzését szolgálta, amelyek célja elsősorban a recesszió elkerülése és a gazdaság növekedési pályán tartása volt.

A koronavírus azonban nem csak az emberi életre nézve jelentett közvetlen veszélyt. Az országok közötti együttműködést, az áruszállítást is megnehezítette, valamint a gyártási folyamatok leállításával a gazdaság számtalan területén hiányok keletkeztek (pl. építőipar, mikrochipek, stb.). Ennek következtében világszerte megjelent a kiugró infláció problémája, az árak számos területen ugrásszerűen emelkedtek. Ezt tovább nehezítette a 2022. február 24-én kitört orosz-ukrán háború, amelynek eredményeképpen a koronavírus idején tapasztaltaktól is nagyobb mértékben növekedett az infláció mértéke hazánkban. Az infláció megfékezésére tett kormányzati intézkedések (pl. ársapka bevezetése), valamint a cégek által korábban megszokott és továbbra is elvárt – a jelenlegi helyzetben túlzónak mondható - profit iránti igénye, a válsághelyzetet kihasználó és kifejezetten abból profitáló üzletágak egyaránt hozzájárultak ahhoz, hogy Magyarországon az infláció mértéke Európai Unió viszonylatban is kimagaslóvá vált.

A fiskális és monetáris politika közötti összhang felborulásaként értelmezhető, hogy míg az állam 2022-ben is töretlenül kitartott a gazdaságélénkítési döntések mellett, addig a világszerte megugrott infláció, valamint a forint gyengülése szigorításra kényszerítette az elmúlt évben és kényszeríti ma is az Magyar Nemzeti Bankot. A Monetáris Tanács az ezredfordulót követően fokozatosan csökkentette a jegybanki alapkamatot, azonban 2021. júniusában, 2012 után először döntött az alapkamat emelése mellett, amikor 0,6%-ról 0,9%-os szintre növelte. A 2021. júniusi közleményében a Monetáris Tanács jelezte, hogy a kockázati környezet és a célt hosszabb időszakon keresztül meghaladó infláció óvatos monetáris politikát indokol, kamatcsökkentésre csak a kockázatok mérséklődését követően kerülhet sor [16].

1. ábra: Jegybanki alapkamat alakulása (2020-2022)

Forrás: Saját szerkesztés [18] adatai alapján

A 2021. június 23-án elkezdett kamatemelési ciklusban a jegybanki alapkamat alakulását az (1. számú ábra) mutatja be. A 2022-es adatokon jól látható, hogy ez nem egy egyszeri intézkedés volt, ugyanis azóta rendszeresen, több ütemben emelkedett az alapkamat, valamint 2021. november közepén pedig elválasztották a jegybanki alapkamatot és a bankok számára irányadó egyhetes betéti kamatot. Ez utóbbi azt jelenti, hogy a bankok mekkora kamattal tarthatják a pénzüket egy hétig a jegybanknál és ez számít a teljes magyar gazdaságban az irányadó kamatnak. A döntés következtében már nem csak havi rendszerességgel, hanem hetente dönthetnek a kamatlábak emeléséről. Az inflációs várakozások tekintetében korábban a 3% körüli infláció volt tervezett és elfogadható, azonban a koronavírus hatására az éves fogyasztóiár-index változás az MNB 2022. december 22-i inflációs jelentése szerint a 2022-es év átlagát nézve 14,6% volt és 17,2% körüli értékre várják 2023-ban [17]. Ezt támasztja alá a KSH, 2023 által mért infláció, amely az éves átlagos fogyasztói árindex változást 14,5%-ban határozta meg [9].

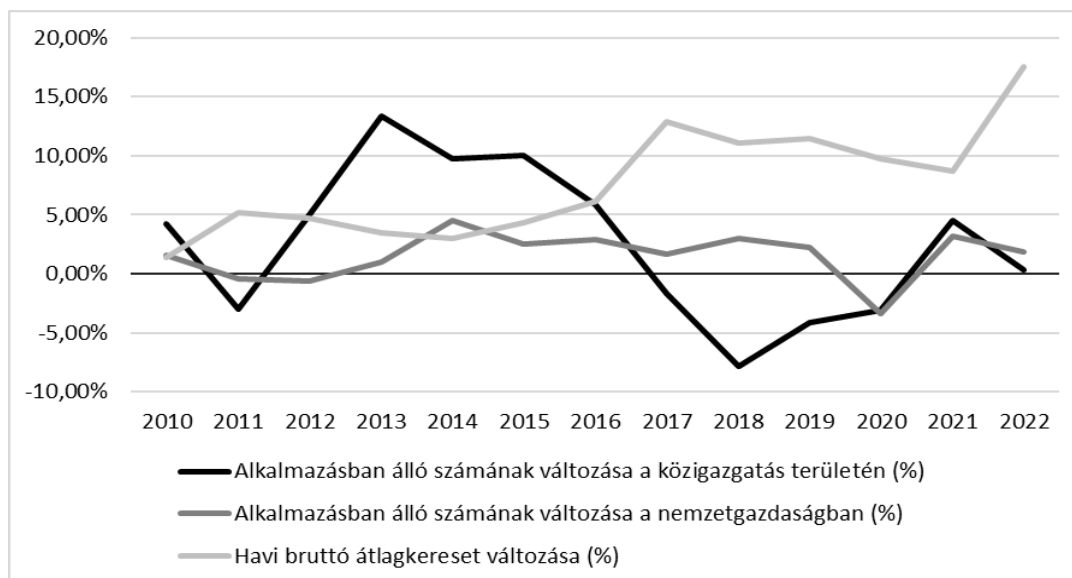
A monetáris politikában 2020 óta egyszerre vannak jelen a lazítás és a szigorítás irányába ható tényezők. A gazdasági visszaesés elkerülése kamatcsökkentést indokolna, azonban a folyamatosan érkező negatív hatások következtében az infláció nem tudott tartósan csökkenni, ami az óvatos kamatpolitika irányába hatott. A globális pénzügyi piaci környezet és a hazai eszközárak kedvezőtlen alakulása időről-időre ugyancsak korlátozta a monetáris politika mozgásterét.

Jól látható tehát, hogy mivel az inflációs probléma okai napjainkban is fennállnak (szomszédos országban zajló háború, az Oroszországgal szemben kivetett szankciók, stb.) így az azok megoldására bevezetett intézkedések is előre láthatólag a 2023-as évben megmaradnak, ami további nehézséget okoz a munkaerőpiac számára is. Míg munkavállalói oldalon a bérek jelentős emelése iránti igény megalapozott, és a reálbér csökkenés elkerüléséhez szükséges, addig az egyre nehezebb gazdasági körülmények között a munkáltatóknak ilyen mértékű béremelés biztosítása nehezen kivitelezhető, így a gazdaság szereplőinek egy jelentős része – ideértve az állami szféra intézményeinek jelentős részét – nem emel bért, amely következtében a reálbér és ahhoz kapcsolódóan az életszínvonal csökkenését a lakosság is elszenvedti. A gazdálkodó szervezetek tekintetében a megugró energiaárak, működési költségek egyes ágazatokban – amelyek leginkább kitéttek a nem megújuló energiaforrásoknak - gazdasági problémákhoz és leépítési hullámhoz vezethet. Az előbb részletezett probléma a gazdaságpolitikai ellentétet is tovább erősíti, ugyanis míg a monetáris politikai intézkedések célja az infláció mérséklése és az elvárt szinthez közelítése, addig a fiskális politika célja a recesszió elkerülése, a GDP növekedési pályáján tartása, a beruházásösztönzés és a munkahelyek megtartása, bővítése.

4. Munkaerőpiaci helyzet alakulása a válsághelyzet idején

A nemzetgazdaságban alkalmazásban állók száma a vizsgált 2010 és 2022 közötti időszak egészét nézve növekvő tendenciát mutat. A munkanélküliségi ráta nemzetközi összehasonlításban továbbra is alacsony, emellett a kiírt üres álláshelyek száma is csökkenő tendenciát mutat.

Az abszolút értékektől eltekintve a változás üteme azonban ettől eltérést mutat. Munkám során valamennyi, a 2. számú ábrán feltüntetett adat esetében bázis időszaknak az előző évet tekinttem. Nemzetgazdasági szinten az alkalmazásban állók számát tekintve jelentősebb visszaesés csak 2020-ban – a vendéglátóipart és a szállodaipart leginkább súlytó – koronavírus válság okozta munkaerőpiaci nehézségek miatt volt tapasztalható. A 2021-es évben a munkaerőpiac rendeződni látszott, a 2020 első háromnegyed évében munkájukat elveszítő jelentős része, 60-64%-a 2021. szeptemberéig visszalépett a munkaerőpiacra és alacsony, alig 4-8%-os volt a beragadók aránya [7].

2. ábra: Alkalmazásban állók számának és az átlagkeresetnek a változása (2010-2022)

Forrás: Saját szerkesztés [10] és [11] alapján

Fontos azonban megjegyezni, hogy a munkaerőpiaci helyzet megítélése során leggyakrabban két fogalom jelenik meg, azonban ezek definíciója eltér egymástól. Alkalmazásban állónak tekintendő az a munkavállaló, aki a munkáltatóval munkavégzésre irányuló jogviszonyban áll, van munkaszerződése, havi átlagban, munkadíj ellenében legalább 60 munkaóra teljesítésére kötelezett/kötelezhető. Ezzel szemben a foglalkoztatottnak minősül az az illető, aki legalább 1 órányi, jövedelmet biztosító munkát végzett, vagy rendelkezett munkával, de abban átmenetileg (pl. betegség, szabadság, ideértve a szülési szabadságot is) nem dolgozott. 2021. január 1-jétől a munkájuktól gyermekgondozási ellátás igénybevétele miatt tartósan távol lévők is ide tartoznak. A módszertani változás eredményeként a nők foglalkoztatási mutatói jelentős mértékben ezért javult [4].

Ezzel ellentétben a közszférára – annak egy meghatározó csoportjában – a közigazgatásra vonatkozóan rendelkezésre állnak statisztikai adatok. E szerint 2016-tól 2018-ig folyamatosan csökkent az alkalmazásban állók száma, majd fordulat következett be és a kormány foglalkoztatási politikájának és a gazdaságélénkítő programjainak köszönhetően azonban 2018 és 2021 között már növekvő tendenciát mutatott [11]. Ennek számos oka lehet, amely ellentétes irányban változtathatta a közszféra munkaerőpiaci helyzetét. Ilyen tényezők lehetnek többek között a közfoglalkoztatottság szerepe a teljes hazai foglalkoztatottságban, az elmúlt években végbement egészségügyi rendszer átalakítások, az oktatásban tapasztalt nehézségek, a közigazgatásban tapasztalt bér és egyéb szervezeti problémák, valamint a bürokrácia csökkentése iránti igény.

A 2022-től kezdődő, kiugró infláció következménye, hogy nemzetgazdasági szinten a bérek reálérték egyre kevesebbet ér, amelynek ellentételezésére a nominálbérek emelése szükséges. Amennyiben ez a vállalkozások részéről nem lesz kivitelezhető, úgy a reálbérek csökkenése a lakosság életszínvonalának csökkenéséhez vezet. A bruttó átlagkereset változása a koronavírus megjelenését követően 2020-ban 9,73%, 2021-ben 8,72% volt – ez visszaesés az ezt megelőző néhány évhez képest –, azonban az infláció hatására 2022-ben már 17,54% mértékben emelkedtek a bérek. Ez a vizsgált 13 év viszonylatában is kiugró értéknek számít, azonban a 14,6%-os infláció szint mellett ez mindössze 2,95%-os reálbér változást jelent. Az inflációs várakozások szerint 2023-ban a fogyasztói árindex változás 17,2% körül várható, azonban a nominálbérek ilyen mértékű fejlesztése komolyabb kormányzati intézkedések nélkül (pl. járulékok csökkentése) csak nehezen lesz fenntartható, amely elmulasztása a reálbérek csökkenéséhez vezet.

5. Következtetés

Napjainkban hazánkat aktív monetáris és a fiskális politikai döntések jellemzik, azonban a koronavírus és a háború okozta válság, valamint annak inflációs következményei ellentétes irányba terelnék a gazdaságpolitikai döntéseket, ami hosszútávon fenntarthatatlan. A jelenlegi makrogazdasági adatok és a Magyar Nemzeti Bank előrejelzése szerint is a magas infláció fennmaradhat a következő időszakban is.

A fiskális és a monetáris politika közötti kapcsolat és a közöttük lévő kölcsönhatás nem csak elméleti szinten, hanem a gazdaságpolitika szempontjából is kiemelten fontos. Hazánkban 2010 után, a koronavírus megjelenéséig fiskális egyensúly volt, a monetáris politika pedig biztosította az árstabilitást. A két gazdaságpolitika között 2013 után megvalósult független, de konstruktív összhang hazánk makrogazdasági folyamatainak (reálnövekedés, infláció, foglalkoztatottság, államháztartási hiány, külső és belső eladósodottság, sérülékenység, kockázati megítélés) tartós javulásában is tetten érhető.

Összességében megállapítható, hogy a gazdaságpolitika két fő ága közti harmonikus és sikeres együttműködés nélkülözhetetlen alapja a makrogazdasági egyensúly megteremtésének és a recesszió elkerülésének és a munkaerőpiac kiegyensúlyozott működésének. A járvány, valamint a háború kitörése alapjaiban változtatta meg a makrogazdasági célokat, az emberi élet védelme, majd a GDP növekedési pályán tartása és a munkahelyek megőrzése került a középpontba. A megugró infláció nehéz helyzetet teremtett munkáltatói és munkavállalói oldalon egyaránt, azonban 2022-ben is sikerült megőrizni a reálbérek növekedési ütemét, azonban a korábbinál lényegesen alacsonyabb mértékben. A 2023-ra vonatkozó inflációs várakozások fenntartják és fokozzák a kialakult helyzetet, amelynek megoldásához munkáltatói és munkavállalói oldalon konstruktív együttműködésre, valamint megfelelően kidolgozott gazdaságpolitikai döntésekre van szükség. A tanulmányban részletezett problémák, az ebből adódó gazdasági nehézségek, valamint a megugró infláció problémája világszerte megoldásra vár, azonban Magyarország helyzete Európai Unió viszonylatban is kifejezetten kedvezőtlen, így a hatékony fellépés és a mielőbbi megoldás kiemelten fontos.

Irodalomjegyzék

- [1] Állami Számvevőszék (2018). ELEMZÉS – A monetáris politika hatása a költségvetési kockázatok csökkentésére.
https://www.asz.hu/dokumentumok/monetaris_elemzes_201802.pdf
(Letöltés dátuma: 2023. március 1.)
- [2] Állami Számvevőszék (2021). ELEMZÉS – A monetáris politika költségvetési kockázatai
https://www.asz.hu/dokumentumok/E2102_monet_ris_politika_osszefuzott_KKO.pdf (Letöltés dátuma: 2023. március 5.)
- [3] Állami Számvevőszék (2022). ELEMZÉS – A 2021. évi makrogazdasági és költségvetési folyamatok összefüggései, 5 éves visszatekintéssel
https://www.asz.hu/dokumentumok/E2245_2021evi_KT_makrogazd.pdf
(Letöltés dátuma: 2023. március 15.)
- [4] Béresné Mártha B. (2009): A foglalkoztatottság és a vidékfejlesztés összefüggései, különös tekintettel az Észak-Alföldi régióra. PhD. értekezés, 158. p. Debreceni Egyetem, Ihrig Károly Gazdálkodás –és Szervezéstudományok Doktori Iskola
- [5] Csath, M. (2018). Gazdaságpolitika. Nemzeti Közszolgálati Egyetem
https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/static/pdfjs/web/viewer.html?file=https://tudasportal.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/20.500.12944/7307/gazdas%c3%a1gpolitika_02.20_Bl.pdf?sequence=1&am p:isAllowed=y
(Letöltés dátuma: 2023. január 15.)
- [6] Európai Parlament (2021): Az európai monetáris politika
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hu/sheet/86/az-europai-monetaris-politika>
(Letöltés dátuma: 2022. december 12.)
- [7] Ignits, Gy. & Mód, P. (2022). A pandémia első időszaka alatt frissen álláskeresővé vált személyek munkaerőpiaci utóélete. *Új Munkaügyi Szemle*, 3(1), 27–44.
<http://real.mtak.hu/154432/1/c13034d734ccf5ddb329bcefd798ec4fd74f9882.pdf>
- [8] Kolozsi, P. P. (2017). Közpénzügyek és államháztartás. Dialóg Campus Kiadó.
https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/6903/Kolozsi%20P%E1%20P%E9ter_K%F6zp%E9nz%FCgyek%20%E9s%20%E1llamh%E1zart%E1s_2017.pdf?sequence=2
- [9] Központi Statisztikai Hivatal (2023a). A fogyasztóiár-index fogyasztási főcsoportok szerint, a nyugdíjas fogyasztóiár-index és a maginfláció

- https://www.ksh.hu/stadat_files/ara/hu/ara0002.html
(Letöltés dátuma: 2023. március 15.)
- [10] Központi Statisztikai Hivatal (2023b). A munkaerőpiac legfontosabb éves adatai
https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0001.html
(Letöltés dátuma: 2023. március 15.)
- [11] KSH (2023c). Az alkalmazásban állók száma nemzetgazdasági áganként
https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0181.html
(Letöltés dátuma: 2023. május 8.)
- [12] Leeper, E. (1991). Equilibria Under ‘Active’ and ‘Passive’ Monetary and Fiscal Policies. *Journal of Monetary Economics*. 27(1), 129–147.
- [13] Lentner, Cs. (2014). Fiskális és monetáris politika. Budapest. Nemzeti Közszolgálati Egyetem.
<http://m.ludita.uni-nke.hu/repozitorium/bitstream/handle/11410/10567/Teljes%20sz%C3%B6veg?sequence=1&isAllowed=y>
- [14] Magyar Államkincstár (2021). A költségvetés központi alrendszerének 2021. évi mérlege
https://www.allamkincstar.gov.hu/Koltsegyetes/Kozponti_alrendszer_-_Merlegek/a-kozponti-alrendszer-koltsegyetes-merlege/Archivum/2021
(Letöltés dátuma: 2022. december 10.)
- [15] Magyar Államkincstár (2022). A költségvetés központi alrendszerének 2022. évi mérlege
https://www.allamkincstar.gov.hu/Koltsegyetes/Kozponti_alrendszer_-_Merlegek/a-kozponti-alrendszer-koltsegyetes-merlege/Archivum/2022
(Letöltés dátuma: 2023. március 15.)
- [16] Magyar Nemzeti Bank (2021). Közlemény a Monetáris Tanács 2021. június 22-i üléséről
<https://www.mnb.hu/monetaris-politika/a-monetaris-tanacs/kozlemenyek/2021/kozlemeny-a-monetaris-tanacs-2021-junius-22-i-uleserol>
(Letöltés dátuma: 2022. december 10.)
- [17] Magyar Nemzeti Bank (2022). Inflációs jelentés 2022. december
<https://www.mnb.hu/letoltes/hun-ir-digitalis-16.pdf>
(Letöltés dátuma: 2023. március 1.)
- [18] Magyar Nemzeti Bank (2023a). Jegybanki alapkamatok alakulása
https://www.mnb.hu/Jegybanki_alapkamat_alakulasa
(Letöltés dátuma: 2023. március 1.)
- [19] Magyar Nemzeti Bank (2023b). Az inflációs célkövetéses rendszer
<https://www.mnb.hu/monetaris-politika/a-monetaris-politika-keretrendszer/az-inflacios-celkoveteses-rendszer>
(Letöltés dátuma: 2023. március 2.)
- [20] Matolcsy, Gy. & Palotai, D. (2016). A fiskális és a monetáris politika kölcsönhatása Magyarországon az elmúlt másfél évtizedben. *Hitelintézési Szemle*, 15(2), 5–32.
<https://hitelintezetiszemle.mnb.hu/letoltes/matolcsy-gyorgy-palotai-daniel.pdf>
- [21] Meyer, D. & Solt, K. (2007). Makroökönómia. Aula Kiadó. Budapest. ISBN 978 963 9698 284
- [22] Misz, J. (2007). A makroökönómia alapjai. Budapest. L'Harmattan Kiadó